

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

Menetelmäopas lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi

Opas Familiarin perhetyöntekijöille

Miila Bamberg
Mira Parviainen

Opinnäytetyö, huhtikuu 2024

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
huhtikuu 2024
Sosionomikoulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijät
Miila Bamberg
Mira Parviainen

Nimeke
Menetelmäopas lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Opas Familiarin perhetyöntekijöille.

Toimeksiantaja
Familiar, Avopalvelut Pohjois-Karjala

Tiivistelmä

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli vahvistaa Familiarin perhetyön asiakkuuden piirissä olevien perheiden sisäistä vuorovaikutusta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tarjota menetelmäoppaan kautta vuorovaikutusta tukevia menetelmiä perhetyön ammattilaisille perheiden kanssa käytettäväksi, jotta lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta pystyttäisiin tukemaan.

Opinnäytetyötämme ohjasi konstruktivistinen malli. Malli painottaa yhteisöllistä ja osallistavaa näkökulmaa. Tiedonhankinnan ja työyhteisön osallistamisen menetelmänä käytimme puolistrukturoitua haastattelua. Arviointimenetelmänä käytimme työyhteisölle jaettua sähköistä lomakehaastattelua. Koko prosessin ajan arvioimme työtämme yhdessä opinnäytetyöpäiväkirjan ja dialogisen keskustelun avulla.

Opinnäytetyön tuotoksena valmistui konkreettinen menetelmäopas, joka sisältää kahdeksan erilaista vuorovaikutusta tukevaa ja vahvistavaa menetelmää käytäntöön perhetyöhön, ja lisäksi pari matalamman kynnyksen harjoitetta. Oppaan avulla Familiarin perhetyöntekijät voivat auttaa ja tukea perheitä vahvistamaan vuorovaikutusta, ja tarjota erilaisia menetelmiä perheiden käyttöön.

Kieli
suomi

Sivuja 34
Liitteet 5
Liitesivumäärä 17

Asiasanat
Vuorovaikutus, perhetyö, opas

THESIS
April 2024
Degree Programme in Social services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Authors
Miila Bamberg
Mira Parviainen

Title
A Methodological Guide to Support Child-Parent Interaction. A Guide for Family Workers at Familiar.

Commissioned by
Familiar, Outpatient Services North Karelia

Abstract

The purpose of this functional thesis was to strengthen the interaction within families within the scope of Familiar's family work. The aim of the thesis was to provide methods to support interaction with family work professionals to be used with families through the method guide in order to support the interaction between the child and the parent.

Our thesis was guided by a constructivist model. The model emphasizes a communal and participatory perspective. As a method of information retrieval and work community engagement, we used semi-structured interviewing. As a method of assessment, we used an electronic form interview shared with the work community. Throughout the process, we evaluate our work together through a thesis journal and dialogical discussion.

The output of the thesis was a concrete method guide, which includes eight different methods to support and strengthen interaction in practice for family work, as well as a couple of lower threshold exercises. With the help of the guide, Familiar family workers can help and support families to strengthen interaction and provide different methods for families to use.

Language
Finnish

Pages 34
Appendices 5
Pages of Appendices 17

Keywords
Interaction, family work, guide

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Perhetyö	6
2.1	Perhetyön määritelmä.....	6
2.2	Perhetyön prosessi	7
2.3	Perhetyötä ohjaavat lainsäädännöt ja sopimukset.....	8
2.4	Menetelmät ja työvälineet perhetyössä.....	9
3	Vuorovaikutus	11
3.1	Varhainen vuorovaikutus	11
3.2	Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus	11
3.3	Ilmiöitä perheiden sisäisessä vuorovaikutuksessa.....	13
3.4	Ammatillinen vuorovaikutus perhetyössä.....	14
4	Aiemmat opinnäytetyöt	16
5	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tuotos	17
6	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat.....	17
6.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	17
6.2	Konstruktivistinen malli	18
6.3	Tiedonhankinnan menetelmät.....	19
6.4	Osallistamisen menetelmät.....	20
6.5	Arviointimenetelmät	20
7	Opinnäytetyön prosessi	22
7.1	Aloitus- ja suunnitteluvaihe	22
7.2	Esi- ja työstövaihe.....	23
7.3	Tarkistus- ja viimeistelyvaihe	24
8	Tuotos.....	24
8.1	Oppaan esittely.....	24
8.2	Oppaan arviointi.....	26
9	Pohdinta.....	27
9.1	Johtopäätökset	27
9.2	Luotettavuus ja eettisyys	29
9.3	Ammatillinen kasvu	31
9.4	Hyödynnettävyys ja jatkokehittämismahdollisuudet	31
	Lähteet.....	33

Liitteet

Liite 1	Saatekirje
Liite 2	Haastattelurunko
Liite 3	Menetelmäopas
Liite 4	Menetelmäoppaan esittely työyhteisölle -diasarja
Liite 5	Palautekysely

1 Johdanto

Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutussuhde on olennainen osa lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 18 §) mukaisen perhetyön tarkoituksena on muun muassa tarjota tukea perheen sisäisen vuorovaikutuksen vahvistamiseksi ja parantamiseksi. Vuorovaikutuksen vahvistaminen edistää lasten ja perheiden hyvinvointia.

Alusta asti oli meille selvää, että haluamme tehdä opinnäytetyön osana konkreettisen tuotoksen. Vuorovaikutus aiheena kiinnosti meitä molempia, joten se valikoitui aiheeksemme. Toiminnalliset menetelmät ovat olleet koko koulutuksen ajan mieluinen aihe meille, joten päädyimme tekemään menetelmäoppaan, joka sisältää erilaisia menetelmiä vuorovaikutuksen tukemiseksi. Opinnäytetyömme tarkoituksena on vahvistaa perhetyön asiakkuuden piirissä olevien perheiden keskinäistä vuorovaikutusta. Opinnäytetyömme tavoitteena on menetelmäoppaan kautta tarjota menetelmiä aiheesta perhetyön ammattilaisille perheiden kanssa käytettäväksi, jotta lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta pystyttäisiin tukemaan. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi konkreettinen menetelmäopas, joka on koottu palvelemaan kaikenikäisiä ja eri tilanteissa olevia perheitä.

Opinnäytetyössämme kuvaamme perhetyön prosessia ja sitä ohjaavia lainsäädäntöjä, sekä esittelemme yleisimpiä menetelmiä ja työvälineitä, joita perhetyössä käytetään. Kuvaamme lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta ja ilmiöitä perheen sisäisessä vuorovaikutuksessa, sekä ammatillista vuorovaikutusta perhetyössä. Esittelemme opinnäytetyömme prosessia ohjaavan konstruktivistisen mallin sekä avaamme teoriassa käyttämämme tiedonhankinnan, osallistamisen ja arvioinnin menetelmät. Kerromme opinnäytetyömme eri vaiheista ja esittelemme tuotoksen. Lopuksi pohdimme opinnäytetyömme johtopäätöksiä, luotettavuutta, eettisyyttä sekä jatkokehittämismahdollisuuksia.

2 Perhetyö

2.1 Perhetyön määritelmä

Perhetyö on käsitteenä monisäikeinen ja -merkityksellinen. Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 18 §) mukaan perhetyö on hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla sellaisissa tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Työn peruslähtökohtana on perheen elämästä lähtevät tarpeet, jotka voivat liittyä esimerkiksi lasten kehitys- ja kasvatuskysymyksiin, vanhemmuuden tukemiseen sekä perheen kokonaisvaltaiseen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin lisäämiseen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32–34.) Perhetyö ei vaadi lastensuojelun asiakkuutta. Sen tavoitteina on tarjota lapsiperheille mahdollisimman varhaista tukea, juuri sen verran kuin tarvitaan. Oikea-aikainen tuki voi ehkäistä perheiden ongelmien kasvua, syrjäytymistä ja lastensuojelun tarvetta. Vuonna 2018 sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä oli 17 691 perhettä, ja vuonna 2015 vastaava määrä oli 10 707 perhettä. (THL 2022.) Perhetyö koostuu sosiaaliohjauksesta, perhetyöstä ja intensiivisestä perhetyöstä (kuvio 1).

PERHETYÖN monet eri muodot

SOSIAALIOHJAUS

- usein lyhytaikaista ja täsmä-apua tiettyyn tilanteeseen (esim. siirtymätilanteet)
- tapaamisia kerran viikkoon tai jopa harvemmin

PERHETYÖ

- keskustelua konkreettisempaa
- tilanteen mukaan hyvin osallistavaa ja aktiivista, kun nähdään, ettei sosiaaliohjaus ole riittävää

INTENSIIVINEN PERHETYÖ

- viimeinen työskentelymahdollisuus, jos katsotaan ettei tavallisella perhetyöllä päästä tavoitteisiin.
- perheet ovat usein haastavassa tilanteessa ja tarvitsevat erityistä tukea ja ohjausta
- alkaa nopeasti, toteutetaan tiiviisti ja sitoutuneesti useampi kerta viikossa

Kuvio 1: Perhetyön monet eri muodot (mukaillen Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012)

Käytännössä perhetyö aloitetaan palvelutarpeen arvioinnilla, jossa kokonaisvaltaisesti selvitetään perheen tilanne, sekä kartoitetaan vanhempien voimavaroja ja asioita, joissa vanhemmat tarvitsevat tukea (Rönkkö & Rytönen 2010, 27). Joku perheenjäsenistä voi olla aloitteen tekijänä ja ilmaista tuen tarpeensa. Usein myös joku perheen kanssa toimiva työntekijä, esimerkiksi neuvolasta, koulusta tai päiväkodista, tunnistaa perheen tilanteeseen liittyvän huolen. Asiakkuuden tulee perustua vapaaehtoisuuteen (THL 2024).

Perhetyöllä voidaan tarkoittaa lastensuojelullisia, perheterapeuttisia tai ennaltaehkäiseviä palveluja. Se on perheiden kanssa tehtävää työtä, perheiden laaja-alaista tukemista ja tarvittaessa puuttumista perheiden elämään väliintulojen avulla. Perhetyö on ammatillista ja tavoitteellista työskentelyä, joka muovautuu sen mukaan, millaisissa olosuhteissa ja millaisilla tavoitteilla sitä tehdään. Työ on asiakaslähtöistä, ja työskentely tulee toteuttaa perheen tarpeisiin vastaten. Keskeinen tehtävä on kuitenkin perheiden tukeminen muutoksessa. (Järvinen ym. 2012, 12.) Yleisimpiä syitä avun hakemiseen on vanhempien oma jaksaminen, mielenterveysongelmat sekä huoli lasten käyttäytymisestä, joka häiritsee toimintakykyä arjessa. Näitä voi olla esimerkiksi toistuvat ja lisääntyneet poissaolot koulussa tai neuropsykiatristen haasteiden kanssa selviytyminen. (THL 2022.)

2.2 Perhetyön prosessi

Perhetyön prosessi koostuu kolmesta päävaiheesta: aloitus, toteutus ja työskentelyn päättäminen. On tärkeää pitää mielessä, että perheiden erilaisuus, motivaatio, voimavarat, tuen tarpeet sekä arjen monimuotoisuus tekevät jokaisesta asiakasprosessista yksilöllisen. Perhetyöntekijä voi esimerkiksi tukea perhettä lasten hoidossa ja kasvatuksessa, antaa tietoa lapsen kehityksestä ja tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Perhetyön onnistumiseksi on tärkeää, että perhetyöntekijä osallistuu arkeen perheen kotona, ja muodostaa luottamuksellisen suhteen perheeseen. Työntekijältä se vaatii avoimuutta, suorapuheisuutta, asiakkaan kuulemista ja perheiden erilaisuuden

hyväksymistä. Kaikissa työtehtävissä, joissa lapsi on läsnä, on kiinnitettävä huomiota lapsiystävälliseen kohtaamiseen. Perheen lapsia tulee kuulla ja havainnoida arvostavasti heidän kehitystasonsa huomioon ottaen. (Järvinen ym. 2012, 26, 102.)

Lastensuojelulaissa perhetyö on määritelty avohuollon tukitoimeksi. Sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä voidaan toteuttaa laaja-alaisesti ja matalalla kynnyksellä, ehkäisten esimerkiksi lastensuojelun tarvetta ja huostaanottojen määrää. Perhetyö on kuitenkin myös paljon muuta kuin lastensuojelua. Usein perhetyötä tehdään ehkäisevästi, ennen kuin lastensuojelullisten tukitoimien tarvetta ilmenee. (Järvinen ym. 2012, 12–13; THL 2024.)

Perhetyön keskeinen tavoite on ratkaista perheiden arjesta esiin tulleita haasteita, muutostarpeita ja ongelmia. Perhetyö auttaa perhettä tunnistamaan tuen tarpeita ja tarjoaa niihin tukea ennen kuin tilanne kärjistyy ja ongelmat muuttuvat pysyviksi. Perheen kannalta jo pienillä tukitoimilla voi olla iso merkitys arjessa jaksamiselle. Perhetyön kohteena ovat erilaiset perheet, joissa tuen ja avun tarpeet vaihtelevat. Asiakkaina voi olla eri tasoilla ja tavoilla kriisiytyneitä perheitä. Tavoitteet perhetyössä ovat jokaisen perheen kohdalla omanlaisensa. Painopisteenä työskentelyssä ovat toiveikkuus ja näkemys paremmasta huomisesta perheen omia voimavaroja hyödyntäen. Päämääränä on perheen itsenäinen selviytyminen arjesta. (Järvinen ym. 2012, 15.)

2.3 Perhetyötä ohjaavat lainsäädännöt ja sopimukset

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 luvun 18 §:ssä määritellään perhetyön olevan hyvinvoinnin tukemista sosiaalihojauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä kaipaavat tukea ja ohjausta omien voimavarojensa vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksensa parantamiseksi. Sosiaalihuoltolain mukaan perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen tukemiseksi.

Lastensuojelulaissa (417/2007) tehostettu perhetyö on mainittu luvun 7 36 §:ssä avohuollon tukitoimena. Pykälässä on mainittu myös muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 24 artiklassa tunnustetaan, että lapsella on oikeus nauttia parhaista mahdollisista terveydentilaan ja kuntoutukseen tarkoitetuista palveluista, kuten vanhempainohjaus sekä perhekasvatus ja -palvelut.

2.4 Menetelmät ja työvälineet perhetyössä

Perhetyössä menetelmiä ja työvälineitä on suunniteltu paljon eri käyttötarkoituksiin, joita usein myös sovelletaan asiakkaan tilanteeseen. Perheen tarpeet, tavoitteet ja elämäntilanne, työntekijän ammatillinen kiinnostus ja osaaminen sekä käytettävissä olevat resurssit vaikuttavat siihen, mitä asiakastyön menetelmiä tapaamisilla käytetään. Menetelmiä hyödynnetäänkin usein esimerkiksi asiakassuhteen alkaessa, kun kartoitetaan ja arvioidaan perheen tilannetta sekä tutustutaan perheenjäseniin. Työvälineet ovat myös hyvä keino ohjata perhettä tekemään yhdessä asioita tai keskustelemaan aiheista, joista on vaikea puhua muutoin ääneen tai jos perheeseen on kohdistunut huoli jostakin. (Järvinen ym. 2012, 158.)

Tärkein perhetyön menetelmä on keskustelu, jossa korostuu erityisesti dialoginen kohtaaminen asiakkaan kanssa, sekä ratkaisukeskeisyys. Perhetyössä käytetään myös paljon esimerkiksi erilaisia kartoituslomakkeita, kortteja ja roolikarttoja. Jos perhetyöntekijä huomaa lastensuojelun tarpeen, hän on velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen. (Järvinen ym. 2012, 18–19; THL 2022.)

Joissain tilanteissa syystä tai toisesta pelkkä keskustelu ei tuota tulosta, jolloin voi olla tarpeellista ottaa käyttöön toiminnallisia menetelmiä. Näitä voivat olla esimerkiksi taidelähtöiset menetelmät, musiikki ja kuvataide, mielikuvatyöskentely tai narratiiviset eli tarinalliset työskentelytavat. Toiminnallisiin menetelmiin lukeutuu myös seikkailu- ja elämystoiminta, erilaiset leikit, pelit sekä rentoutusharjoitukset. Myös arjen tehtävät, kuten ruoanlaitto ja kodinhoito kuuluvat toiminnallisiin menetelmiin. (Järvinen ym. 2012, 191–193.)

Mikäli perheellä on vaikeuksia vuorovaikutuksessa, toiminnallisuus voi auttaa asiakasta ilmaisemaan tunteitaan, asenteitaan ja arvojaan. Menetelmien tuomat onnistumisen kokemukset antavat asiakkaalle myös voimavaroja omien haasteiden kanssa toimimiseen. Toiminnan tavoitteena on avata perheelle uusia näkökulmia ja mahdollisuuksia muutokselle. Ohjaajan rooli toiminnallisissa menetelmissä on tärkeä. Ohjaajan tulee tietää, miksi juuri kyseinen menetelmä sopii perheen tilanteeseen, ja mitä hyötyä sen harjoittamisesta on. Menetelmät tulee soveltaa asiakkaan tilanteeseen sopiviksi, ja asiakkaan osallistumisen tulee aina olla vapaaehtoista. (Järvinen ym. 2012, 192–194.)

Perhetyössä on tärkeä antaa tilaa perheen aikuisten lisäksi myös lapsen yksilöllisille kokemuksille ja ajatuksille. Lapselle täytyy kertoa ikätasoisesti, mitä perhetyö tarkoittaa. Myös vanhempien kanssa on hyvä keskustella siitä, kuinka he kertovat perhetyöstä lapselle. Ensikohtaamisissa on hyvä varmistaa, että lapsi on ymmärtänyt perhetyön, eikä siitä muodostu lapselle epämääräisiä pelkoja ja epävarmuuksia. Alussa lapsen kanssa tutustuminen on äärimmäisen tärkeää; on kerrottava lapselle, kuka perhetyöntekijä on, mitä hän tekee ja miksi. Lapsen omat toiveet ja odotukset otetaan huomioon. Lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa työskentelyn etenemiseen, sisältöön ja muotoon. Tärkeää on, että vanhemmat ja perhetyöntekijä puhuvat lapselle perhetyöstä samalla tavalla. Lapsen luottamuksen saavuttaminen voi olla hyvin vaikeaa. Jos lapsen elämäntilanne on ristiriitainen, hän ei välttämättä uskalla ilmaista omaa mielipidettään. Kun työskentely tapahtuu lapsen ehdoilla, lapsi uskaltaa herkemmin kertoa omia näkemyksiään perheen tilanteesta. Parhaiten tämä toteutuu silloin, kun lapsi on läsnä työskentelyssä, kun häntä koskevista asioista puhutaan. Lapsen on tärkeä tietää, voiko hän luottaa työntekijään, ja mitkä asiat jäävät lapsen ja työntekijän välisiksi. (Järvinen ym. 2012, 33–34.)

Lapsilähtöinen toiminta vaatii työntekijältä uskallusta, heittäytymiskykyä ja epävarmuuden sietämistä. Lapsi voi kysyä yllättäviä kysymyksiä, joihin työntekijällä ei ole vastausta. Tilanteisiin voi joutua reagoimaan nopeasti. Lapsilähtöistä työskentelyä tukee erilaiset toiminnalliset menetelmät, jotka helpottavat lapsen ilmaisua. Menetelmät vähentävät työntekijän tarvetta tulkita lapsen ajatuksia ja tunteita. Niiden käyttö hälventää tapaamisten virallisuutta ja lisää vastavuoroisuutta lapsen ja työntekijän välillä. (Järvinen ym. 2012, 35–36.)

3 Vuorovaikutus

3.1 Varhainen vuorovaikutus

Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus syntyy jo raskausaikana. Vanhempi luo mielikuvia lapsesta, omasta vanhemmuudestaan ja perhetilanteesta, johon lapsi syntyy. On todettu, että raskausajan mielikuvat ennustavat myöhempää suhdetta lapseen. Vauvaiässä perimän, temperamentin ja terveydentilan ohella vauvan varhaiskehitykseen vaikuttavat vuorovaikutus- ja hoivakokemukset. (Hannonen & Wahlman-Neuvonen 2015, 25–26.) Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutussuhde on lapselle ensimmäinen malli maailmasta. Se opettaa lapselle, miten häneen suhtaudutaan ja miten ihmisiä kohdellaan. Siksi on tärkeää, millaisen mallin vanhemmat antavat lapselle. (Trogen 2021.)

Vauvalle vuorovaikutus perustuu vanhemman hoivaan ja tarpeiden tyydyttämiseen. Vuorovaikutuksen kehittyminen on aktiivista vuoropuhelua lapseen, vanhempaan ja ympäristöön liittyvien tekijöiden välillä. Vauvaiän vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa siihen, kehittykö kiintymyssuhde turvalliseksi vai turvattomaksi. (Hannonen & Wahlman-Neuvonen 2015, 25–26.) Yhteyden ylläpitäminen vauvan ja taaperon kanssa koetaan usein helpoimmaksi vaiheeksi: pientä lasta usein automaattisesti pidetään sylissä, hellitään ja koitetaan tulkita lapsen antamia viestejä. Vanhemman ensimmäinen tehtävä onkin oppia kuuntelemaan, mitä vauva koittaa viestiä. Vauvan kanssa toimiessa on tärkeää esimerkiksi pitää katsekontaktia ja höpötellä niitä näitä päivittäisissä tilanteissa. Näin vauva saa nähdyksi tulemisen tunteen, ja oppii tärkeitä kommunikaatiotaitoja. (Trogen 2020, 55–56.) Ensimmäiset ikävuodet ovat vuorovaikutukselle merkityksellisiä, koska ruumis ja aivot ovat vielä muotoutumassa (Kanninen & Sigfrids 2012, 27).

3.2 Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus

Lapsen kognitiivisten taitojen kehittyminen vaikuttaa merkittävästi lapsen vuorovaikutustaitoihin. Lapsen kielen kehittyminen alkaa jo vauvaiässä

vanhemman ja vauvan välisessä vuorovaikutuksessa. Kehitys etenee siitä tunnekokemusten jakamiseen ja lopulta kielelliseen viestintään. Eleet, ilmeet, äänenpaino ja muut sanattoman viestinnän keinot ovat merkittäviä varhaisessa vuorovaikutuksessa. Kielen kehitys antaa lapselle tärkeän välineen vuorovaikutukseen, jonka myötä lapsi omaksuu uusia taitoja ympäristöstään. (Hannonen & Wahlman-Neuvonen 2015, 28–31.)

Useimmat konfliktitilanteet johtuvat vuorovaikutuksen ongelmista. Lapsen ja vanhemman välisen suhteen ylläpito on helpompaa, kun lapsi on muodostanut turvallisen kiintymyssuhteen. Vuorovaikutussuhdetta voi vahvistaa esimerkiksi kuuntelemalla, läsnäololla tai kosketuksella. Myös sanaton viestintä on tärkeää: jo pieni hymy kertoo lapselle paljon. Hyvä vuorovaikutus sisältää kuuntelemista, luottamusta, empatiaa ja ymmärrystä ja luo toimivan yhteistyön aikuisen ja lapsen välille. Hyvässä vuorovaikutuksessa otetaan toisen tarpeet huomioon, tullaan nähdyksi ja saadaan hoivaa ja lohdutusta. (Trogen 2020, 45–49.)

Lapsen kokonaisvaltaisen kehittymisen kannalta vuorovaikutus toisiin ihmisiin on välttämätöntä. Lapsen luottamuksen ja kiintymyksen kehitykselle vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa on tärkeä osa. Kun lapsi tuntee olonsa turvalliseksi ja ymmärretyksi, se vähentää lapsen stressiä, pahaa oloa ja vetäytymistä. (Trogen 2020, 51.)

Vuorovaikutussuhteen ylläpitäminen alkaa käydä haasteellisemmaksi, kun lapsi kasvaa ja alkaa osoittaa omaa tahtoaan. Tunnekuohujenkin keskellä on tärkeää ottaa lapsi syliin tai silittää, koska se rauhoittaa tilannetta. Lapsi saattaa irtautua vanhemmasta esimerkiksi haukkumalla tai sulkeutumalla huoneeseen. Tällöin vanhempi on vastuullinen vuorovaikutuksen jatkumisesta ja turvan tuomisesta lapselle. (Trogen 2020, 57–58.) Vanhempien lasten kohdalla kuuntelemisen tärkeys korostuu. Pitkät keskustelut opettavat lapselle sujuvaa vuorovaikutusta. Lapsi oppii kuuntelemaan sillä, että häntä kuunnellaan. Vanhempien lapsien kohdalla on tärkeää kunnioittaa lapsen rajoja ja yksityisyyttä. On tärkeää muistaa, että vaikka lapsi itsenäistyy, hänen tarpeensa aikuisen läsnäololle ei katoa. (Trogen 2020, 59–61.)

3.3 Ilmiöitä perheiden sisäisessä vuorovaikutuksessa

Perheiden dynamiikassa on havaittu erilaisia ilmiöitä, jotka vaikuttavat perheiden sisäiseen vuorovaikutukseen. Esimerkiksi epäselvä kommunikointi ja rooliristiriidat ovat tällaisia ilmiöitä. Ilmiöitä syntyy luonnollisesti perheen elinkaaren ja kehitysvaiheiden myötä, kuten uuden lapsen syntyessä tai vanhempien erotilanteissa. Toimimattomalla perhedynamiikalla on löydetty yhteys lasten ongelmien lisääntymiseen. (Väänänen 2013.)

Vanhempi voi huomaamattaan kohdella lapsiaan eri tavoin. Lasten arvottaminen ja suosiminen voi näkyä perheessä esimerkiksi huomioimalla toista lasta enemmän tai antamalla erilaisia vapauksia toiselle. Vanhemmat saattavat viettää enemmän aikaa samaa sukupuolta olevan lapsen kanssa ja tuntea olevansa läheisimpiä heidän kanssaan kuin vastakkaista sukupuolta olevien lasten kanssa. Uusioperheissä vanhempi taas voi suosia biologista lastaan enemmän kuin lapsipuoltaan. Myös lasten eri persoonat ja käyttäytyminen voivat vaikuttaa siihen, kuinka vanhempi kohtelee lastaan. Vanhempien tapa kohdella perheen sisaruksia voi vaikuttaa sisarusuhteen laatuun merkittävästi. Sisaruksen suosiminen voi nostattaa esimerkiksi toisessa katkeruutta vanhempaa ja "suositumpaa" lasta kohtaan. (Shrira 2009.)

Rajojen asettaminen lapselle on asia, josta käydään paljon keskustelua. Mediassa on yleistynyt termi "kaverivanhemmuus", joka on kasvatustyyli, jossa vanhempi pyrkii olemaan lapselleen mieliksi. Kaverivanhemmuuden on ajateltu kasvattavan sosiaalisesti kömpelöitä ja itsekkäitä lapsia. (Väisänen 2023; Mutanen 2024.) Rajojen asettaminen on välttämätöntä, vaikka lapsi kapinoisi sitä vastaan. Niiden avulla suojellaan lapsen kasvua ja kehitystä, luodaan turvaa ja opetetaan lapselle tärkeitä elämän taitoja, kuten itsehillintää ja -sääätelyä, sekä autetaan havainnoimaan, mikä on yleisesti hyväksyttyä ja mikä taas ei. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023a.)

Rajojen asettaminen on selkeää tilanteissa, joissa on kyse esimerkiksi turvallisuudesta, mutta epäselvempiä voivat olla tilanteet, joissa lapsen raivo syntyy yleisemmästä turhautumisesta ja rajojen kokeilusta. Lapsen on tärkeää saada ilmaista pettymystä vanhempien asettamien rajojen puitteissa. Liiallinen periksi antaminen ei auta lasta vaan kasvattaa vaativan lapsen, jolla voi olla

myöhemmin vaikeuksia tulla toisten kanssa toimeen. Lapselle kehittyy terve itsetunto, kun vanhempi on määrätietoinen ja pitää kiinni rajoista. Tämä auttaa lasta rakentamaan totuudenmukaista kuvaa itsestään ja kyvyistään.

(Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023b.)

Erityislasten vanhemmat joutuvat usein kasvatustehtävissään vaativienkin haasteiden eteen, jolloin perhetyö voi olla yksi muoto, jolla perhettä ja lasta tuetaan. (Vilén, Toivanen, Tapio & Seppänen 2010, 208). Lasten neuropsykiatriset häiriöt ovat kehityksellisiä aivojen toimintaan liittyviä häiriöitä, joiden oireet ilmenevät jokaisella yksilöllisesti. Neuropsykiatrisia häiriöitä ovat esimerkiksi aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriöt eli ADHD ja ADD, Touretten oireyhtymä, oppimis- ja erityisvaikeudet sekä autismikirjon häiriöt. Tuen tarpeet vaihtelevat jokaisella nepsy-piirteisellä. Neurokirjon erityispiirteet voivat aiheuttaa haasteita eri elämänvaiheissa, kuten koulunkäynnissä, työelämässä tai sosiaalisissa suhteissa. Oireet voivat näkyä arjessa esimerkiksi toiminnanohjauksen vaikeuksina, tarkkaavaisuuden ja tunnesäätelyn ongelmina tai poikkeavuuksina aistihavainnoissa. (NäeNepsy 2024.) Nepsy-perheitä tukeessa on oleellista tarjota vanhemmille tietoa ja antaa konkreettista ohjausta perheen arkeen liittyen, ottaen työskentelyyn mukaan kokonaisvaltaisesti kaikki perheenjäsenet (Cavonius-Rintahaka 2022, 16, 21).

3.4 Ammatillinen vuorovaikutus perhetyössä

Perhetyön ollessa monimuotoista ja työntekijän kohdatessa erilaisia perheitä yksilöllisin tarpeineen, vaaditaan työntekijältä sopeutumiskykyä jatkuvasti muuttuviin tilanteisiin niin asiakastyössä kuin organisaation puitteissa (Korhonen 2018, 24). Työntekijällä tulee olla taitoa ymmärtää perheen omaa sisäistä perhekulttuuria sekä perheen suhdetta ulkopuolisiin systeemeihin, kuten läheisiin ja sukulaisiin (Pohjolainen 2019, 55).

Tiivis työskentely perheen kanssa vaatii työntekijältä asiakaslähtöistä ja dialogista kohtaamista sekä laaja-alaista tietoa ja taitoa toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Työskentelyssä on tärkeää, että niin vanhemmille kuin lapselle sekä perheelle yhteisesti tarjotaan riittävän yksilöllisiä auttamisen ja tukemisen tapoja, jotka antavat mahdollisuuden perheenjäsenten voimavarojen

ja tunteiden esiin tulemiselle. Työntekijä usein mukauttaa itsensä luontevalla tavalla perheen ja sen jäsenten rytmiin, tyyliin ja kieleen. Yhteistyön onnistumista auttaa se, ettei työntekijä asetu perheen yläpuolelle osajan ja tietäjän rooliin. (Järvinen ym. 2012, 18–19.)

Perhetyöntekijä on vastuussa siitä, että hänellä on toimivat toimintatavat vuorovaikutukseen, eli niin kutsutut vuorovaikutusvälineet. Näitä välineitä ovat esimerkiksi keskustelua auttavat kysymykset, vastapuolen kuunteleminen ja reflektiivinen työtapa. Ammatillaisen tulee osata toimia pätevästi ja ammattitaitoisesti riippumatta siitä, miten vastapuoli käyttäytyy. Vuorovaikutus on jatkuva prosessi, jossa viestitään asioita, saadaan palautetta ja pyritään vaikuttamaan vastapuoleen. Ammatillinen vuorovaikutus vaatii taustalleen tietoa ja oppimista. Ammatillaisen tehtävänä on osata valikoida toimintatapansa peilaten asiakkaan tilannetta. Tavoitteena on asiakkaan oma aktiivinen toiminta, ja ammatillaisen toimintatapa tukee sen kehittymistä. (Järvinen ym. 2012, 228–230.)

Työntekijän perusvuorovaikutustaitoja ammatillisessa vuorovaikutuksessa ovat taito rakentaa vastavuoroinen suhde, kyky tarkentaa ja tutkia tilannetta, sekä kyky toimia tilanteessa. Perhetyössä vastavuoroista suhdetta lähdetään rakentamaan asiakkaan kunnioittamisella ja tunteisiin eläytymällä. Ammatillainen kehittää herkkyyttä tarpeiden tunnistamiseen erilaisten kokemusten kautta. Asiakkaan tilanteeseen eläytyminen lähtee siitä, että ammatillainen on ymmärtänyt asiakkaan tunnetilan. Kun vuorovaikutussuhde on jatkunut pidempään, ammatillainen voi aistia asiakkaan kätkettyjä tunteita. Tarkentamisen ja tutkimisen taidot näkyvät perhetyön ammatillaisen työssä asioiden konkretisoinnissa ja yhteenvedojen tekemisessä. Asiakkaan voi olla vaikea nähdä tilanteessaan asioita selkeästi, ja perhetyöntekijä voi auttaa asiakasta näkemään onnistumisia ja asioita, jotka toimivat. Jos asiakas näkee koko tilanteensa yhtenä epäonnistumisena, perhetyöntekijä osaa nostaa tilanteesta esille asiakkaan onnistumisia. Tilanteessa toimimisen taidot näyttäytyvät esimerkiksi tavoitteiden asettamisena, toiminnan suunnitteluna ja ongelmanratkaisutaitoina. (Järvinen ym. 2012, 230–231.)

4 Aiemmat opinnäytetyöt

Riikka Kälkäjä ja Maarit Rentola (2021) Diakonia-ammattikorkeakoulusta laativat opinnäytetyönään menetelmäoppaan perhekuntoutukseen. “Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen - menetelmäopas perhekuntoutukseen”-opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa sähköinen opas perhekuntoutuksen työntekijöille, ja tavoitteena oli tarkastella lapsen kehitystä kiintymyssuhteen ja vuorovaikutuksen kautta. Työyhteisössä oltiin tyytyväisiä selkeään ja helppokäyttöiseen oppaaseen.

Jonna Karhapää ja Vilma Kesseli (2019) Laurea-ammattikorkeakoulusta loivat menetelmäoppaan Vantaan turvakodille opinnäytetyössään “Yhteisiä askeleita - menetelmäopas lapsen ja vanhemman varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen”. Tavoitteena oli, että menetelmäopas helpottaisi turvakodin arkea ja tukisi lapsen ja vanhemman välistä varhaista vuorovaikutusta. Turvakodin työntekijät olivat tyytyväisiä oppaaseen, se sisälsi heidän mielestään paljon hyviä menetelmiä ja teoriaosuus oli kattava. Opinnäytetyön tekijät pohtivat, että oppaassa olisi mahdollisuutta kehittää sitä eteenpäin esimerkiksi mobiilisovellukseksi.

Katri Kvick (2022) Itä-Suomen yliopistosta on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan “Vanhemmuuden tukeminen Kannustava vuorovaikutus -ohjelman avulla – vanhempien näkökulma” ohjelman tuomia muutoksia vanhempien näkökulmasta. Tutkielman tavoitteena oli tuottaa tietoa, jota voitaisiin hyödyntää lapsiperhepalveluissa ja niiden kehittämisessä. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Pidä kiinni -ensikodissa kuntoutuksessa olleet vanhemmat, jotka osallistuivat siellä Kannustava vuorovaikutus -ohjelmaan. Tutkielman tulosten mukaan vanhemmilla oli myönteinen käsitys omasta vanhemmuudestaan ja luottoa oman perheen voimavaroihin vanhempana toimimisessa. Vanhemmat kokivat, että ohjelmalla on positiivinen vaikutus vuorovaikutuksen laatuun ja vanhemman kykyyn tulkita lapsen tarpeita.

5 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tuotos

Opinnäytetyömme tarkoituksena on vahvistaa perhetyön asiakkuuden piirissä olevien perheiden keskinäistä vuorovaikutusta. Opinnäytetyömme tavoitteena on menetelmäoppaan kautta tarjota menetelmiä aiheesta perhetyön ammattilaisille perheiden kanssa käytettäväksi, jotta lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta pystyttäisiin tukemaan. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi konkreettinen menetelmäopas, jotka ovat koottu palvelemaan kaiken ikäisiä ja eri tilanteissa olevia perheitä.

6 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

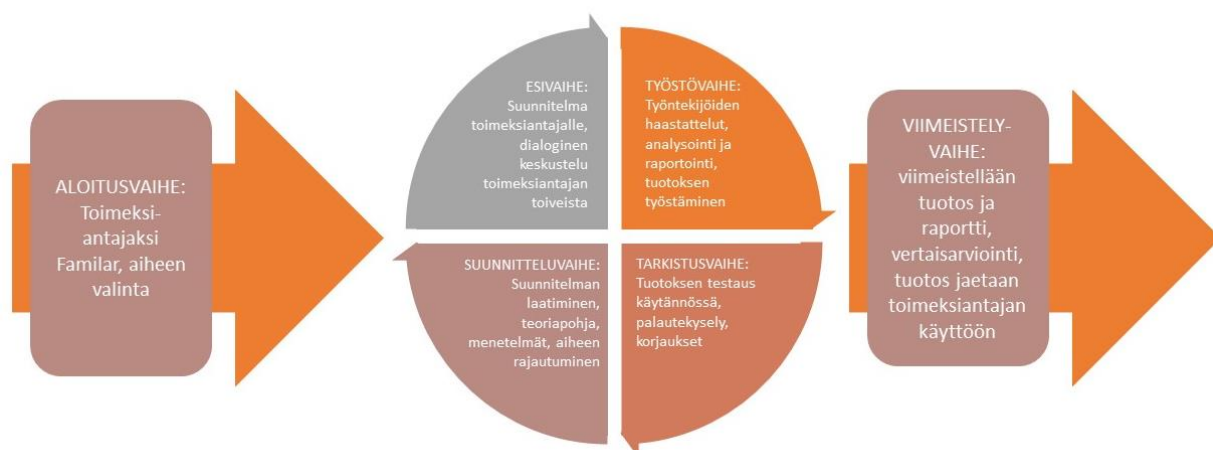
Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen tai toiminnan järjestäminen. Sen tuotoksena voi syntyä esimerkiksi ammatilliseen käyttöön suunnattu ohje tai opas. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on myös tehtävä selvitystä erilaisista ammattikulttuurien tiedoista ja taidoista. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.)

Opinnäytetyön aihe on syytä miettiä omien mielenkiinnon kohteiden mukaan. Opinnäytetyön avulla voi luoda kontakteja työelämään sekä syventämään tietoa itseäsi kiinnostavasta alasi aiheesta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on suotavaa olla mukana toimeksiantajana. Toimeksiannetun opinnäytetyön prosessin avulla pystyt näyttämään osaamistasi työelämään laajemmin, ja voit luoda ja vahvistaa suhteita työelämään. On myös huomattu, että toimeksiannettu opinnäytetyöaihe lisää vastuuntuntoa ja osaamista projektinhallinnasta. Toisaalta toimeksiannetuissa opinnäytetyöissä on riski, että työ laajenee alkuperäisiä tavoitteita ja ammattikorkeakoulun määrittämiä opintopistemääriä suuremmaksi. (Vilka & Airaksinen 2003, 16–18.)

Valitsimme toiminnallisen opinnäytetyön, koska halusimme jalkautua työelämään ja saada mahdollisesti kontakteja sieltä tulevaa työuraa varten. Aihevalintaamme tukee parhaiten toiminnallinen opinnäytetyö, koska tuotoksenamme syntyy menetelmäopas, johon olemme koonneet käytännön toimintaa tukevia menetelmiä ja välineitä.

6.2 Konstruktivistinen malli

Opinnäytetyötämme ohjaa konstruktivistinen malli. Konstruktivistisessa mallissa korostuvat yhteisöllinen ja osallistava näkökulma. Aloitustavaiheessa esitellään kehittämistarve ja -tehtävä, toimintaympäristö ja toimijat, sekä ajatus heidän osallistumisestaan työskentelyyn. Aloituksessa linjataan hankkeen suunta. Aloitustavaiheessa dialogi on tärkeää, jotta työn onnistumiselle merkitykselliset asiat selkeytyvät. Aloitustavaiheen jälkeen siirrytään suunnittelutavaiheeseen, jolloin tehdään kirjallinen suunnitelma, jossa ilmenee työn tavoitteet, ympäristö, vaiheet, toimijat, menetelmät ja materiaalit, dokumentoitavat ja niiden käsittely, sekä toimijoiden tehtävät ja vastuut. (Salonen 2013.)

Kuvio 2: Opinnäytetyömme konstruktivistinen malli (mukaillen Salonen 2013, 20).

Opinnäytetyösuunnitelman hyväksymisen jälkeen siirrytään yleensä lyhytkestoiseen esivaiheeseen, jonka aikana käydään läpi suunnitelmaa ja organisoidaan tulevaa työskentelyä toimeksiantajan kanssa. Esivaiheen jälkeen seuraa työstövaihe, joka on suunnitteluvaiheen jälkeen toiseksi tärkein osuus. Silloin työskennellään ahkerasti kohti yhdessä sovittuja tavoitteita.

Työstövaiheessa korostuvat suunnitelmallisuus, vastuullisuus ja itsensä kehittäminen, ja työstövaiheessa ohjaus, vertaistuki ja palaute ovat erittäin tärkeitä. Tarkistusvaiheessa arvioidaan yhdessä syntynyttä tuotosta. Tuotos voi palata takaisin työstövaiheeseen, tai siirtyä suoraan viimeistelyyn. Viimeistelyvaiheessa nimensä mukaisesti viimeistellään tuotos ja kehittämishankeraportti, yhdessä ne muodostavat opinnäytetyön. (Salonen 2013.) Lopuksi tuloksena on valmis tuotos eli meidän opinnäytetyömme tapauksessa menetelmäopas.

6.3 Tiedonhankinnan menetelmät

Hyödynsimme tiedonhankinnassa samankaltaisia menetelmiä kuin tutkimuksessa. Kehittämistoiminnassa usein näitä menetelmiä kuitenkin käytetään joustavammin. Näitä menetelmiä ovat esimerkiksi erilaiset kyselyt ja haastattelut, havainnointi ja dokumentointi. (Salonen 2013, 23.)

Yksinkertaisesti määriteltynä haastattelu on tilanne, jossa henkilö esittää kysymyksiä toiselle henkilölle. Sen tarkoituksena on kerätä informaatiota. Haastattelut ovat yleensä ennalta suunniteltuja, ja toiminnalla on jokin päämäärä. Viime vuosina perinteisestä kysymys-vastaus-haastattelusta on siirrytty keskustelevimpiin muotoihin. Haastattelulle vuorovaikutustilanteena on ominaista, että se on ennalta suunniteltu, haastattelijan aloittama ja ohjaama. Usein haastattelijajoutuu motivoimaan haastateltavaa ja pitämään keskustelua yllä. Haastateltavan on luotettava siihen, että hänen kertomaansa käsitellään luottamuksellisesti. (Eskola & Suoranta 2014, 86.)

Valitsimme puolistrukturoidun haastattelun, koska se mahdollistaa vapaamuotoisen keskustelun ennalta määrittämiemme kysymysten puitteissa. Haastattelimme perhetyöntekijöitä saadaksemme tietoa perhetyön ilmiöistä ja tarpeista erilaisille menetelmille ja työkaluille. Puolistrukturoidusta haastattelusta usein puhutaan lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuotona. Mitään yhtä määritelmää tästä haastattelumuodosta ei ole. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole, vaan haastateltava vastaa omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47.)

Akateemisella lukemisella tarkoitetaan tutkimuksellista ja tietoista toimintaa, joka perustuu kriittiseen ajatteluun. Tietoa tuottaessa tehdään havainnoja lähteistä ja aineistoista. (Vilkkä 2020, 20–21.) Aineistoa etsiessä lähdekriittisyys nousee yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi. Lähdekriittisyys on tietolähteiden valitsemista ja siinä arvioidaan, minkä takia lähde sopii käytettäväksi. (Vilkkä 2020, 77.) Lähteiden luotettavuuteen vaikuttaa muun muassa tiedonlähteen auktoriteetti ja tunnettuus, lähteen ikä ja laatu sekä sen uskottavuuden aste. Tunnetun ja asiantuntijaksi tunnustetun tekijän tuore, ajantasainen lähde on yleensä varma valinta. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 72.)

6.4 Osallistamisen menetelmät

Kehittämisen ja osallistamisen menetelminä voidaan käyttää esimerkiksi työpajoja, keskustelua ja reflektointia, kokeilevaa toimintaa tai kirjallisia menetelmiä (Salonen 2013, 22). Valitsimme käytettäväksi osallistamisen menetelmiksi ryhmäkeskustelut sekä dialogin.

Ryhmäkeskustelussa kannustetaan osallistujia keskustelemaan vapaamuotoisesti keskenään fokusaiheesta, jolloin saadaan aikaan erityistä aineistoa. Parhaimmillaan osallistujien välinen vuorovaikutus ja erilaiset näkökulmat ruokkivat toisiaan, ja tätä kautta saadaan aikaan uusia näkökulmia ja huomioita aiheeseen liittyen. Ryhmäkeskustelun käyttötappana on pyrkiä selvittämään osallistujien mielipiteitä ja asenteita keskustelun kohteena olevaa ilmiötä kohtaan. (Valtonen 2005, 223, 226.) Ryhmäkeskustelu valikoitui meille yhdeksi osallistamisen menetelmäksi, koska koimme sen olevan rennompi, kuin yksilöhaastattelu. Saimme tämän menetelmän avulla helpommin lähestyttävää dataa ja käyttökokemuksia menetelmäoppaasta.

6.5 Arviointimenetelmät

Arviointia tapahtuu läpi opinnäytetyöprosessin. Aloitusvaiheessa arvioimme opinnäytetyön laajuutta sekä sitä, kuinka hyvin olemme tarkastelleet ja rajanneet aihetta. Oma arviointia teimme opinnäytetyöpäiväkirjan avulla,

reflektoimalla ja vertaisarvioimalla keskenämme, sekä jatkuvalla dialogisella keskustelulla.

Omaan toimintaansa rutinoituu ja sokeutuu helposti. Silloin omia vahvuuksia ja kehittämiskohteita on vaikeaa havaita. Tämän takia on tärkeää peilata omaa toimintaansa muiden kanssa vertaisarvioiden. Vertaisuuden ideat on tiedostettu jo pitkään esimerkiksi sosiaalityössä ja järjestötoiminnassa. Olennaista siinä on juuri vertaisuus: mahdollisuus käydä dialogia samassa tilanteessa olevan ihmisen kanssa. (Yliruka 2006, 8.) Dialogisuus on kommunikointia, jossa asetamme itsemme alttiiksi toisen näkemysten vastaanottamiselle ja yhteisten ajatusten kehittelylle. Dialogisessa keskustelussa syntyy molemminpuolinen ymmärrys ja luottamus osapuolien välille, jossa kaikki tulevat kuulluiksi ja kuuntelevat toisiaan. (Mönkkönen 2018, 13.) Dialogin avulla voidaan jakaa arvokkaita kokemuksia ja näkemyksiä, hyviä käytäntöjä ja ammatillista osaamista. Sen avulla voidaan saavuttaa asioita, joita ei olisi saavutettu yksin, ja dialogin myötä voidaan rakentaa uutta tietoa ja ymmärrystä. (Piippo, Syvänen & Tikkamäki 2022, 14.)

Opinnäytetyöpäiväkirja on opiskelijan henkilökohtainen työskentelyprosessin dokumentointitapa, jota pidetään usein kuvallisessa tai sanallisessa muodossa. Päiväkirjaan tehdään merkintöjä esimerkiksi opinnäytetyön aihealueeseen liittyvästä pohdinnasta ja kirjallisuudesta. On hyvä kirjata opinnäytetyön idea, tavoitteet ja kaikki mahdolliset muutokset koskien aihetta. (Airaksinen & Vilka 2003, 19–20). Konstruktivistisessa mallissa arviointia tapahtuu reflektoimalla prosessin eri vaiheissa (Salonen 2013, 16). Reflektiolla tarkoitetaan monesti peilaamista. Sen avulla pyritään kirkastamaan opittua ja synnyttämään uutta tietoa, kokemuksia ja ideoita tai käsittelemään omia tunteita. (Vilka 2020, 50.) Opinnäytetyöpäiväkirjamme toimi yhteinen Word-tiedosto, johon jaoimme ajatuksiamme ja reflektoimme toimintaamme.

Valmiista tuotoksesta järjestimme lomakehaastattelun, jossa Familiarin työntekijät arvioivat tuotoksemme soveltuvuutta ja onnistuneisuutta kentällä. Lomakkeessa kysymysten ja väitteiden muoto ja esittämisjärjestys on täysin määrätty. Kysymysten tulee olla suoraan yhteydessä tiedonkeruun aiheeseen. Tärkeää on, että vastaaja ymmärtää kysymykset oikein, vastaajalla on kysymysten edellyttämä tieto, ja että kysymykset ovat yksiselitteisiä. Haastattelu

on usein varsin helppo toteuttaa, ja vastauksiin kuluu suhteellisen lyhyt aika. Lomakehaastattelun kysymysten määrällä on merkitystä vastaushalukkuuteen varsinkin verkkokyselyissä. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 44–45; Kananen 2015, 229–230.) Palautteen avulla pystyimme huomioimaan onnistumistilanteiden lisäksi kehittämiskohteet. Opinnäytetyöprosessimme edetessä arviointia tapahtui myös opinnäytetyöhjauksissa, joissa saimme ohjaavalta opettajalta palautetta ja näkökulmia työmme sisällöstä.

7 Opinnäytetyön prosessi

7.1 Aloitus- ja suunnitteluvaihe

Aloitusvaiheessa maaliskuussa 2023 aloimme yhdessä pohtia aihevalintaamme. Perhetyö alueena kiinnostaa meitä molempia, joten se valikoitui kentäksemme. Pehdyimme eri perhetyön toimijoihin Joensuun alueella, ja päätimme ottaa yhteyttä Familiarin perhepalveluihin sähköpostitse (liite 1). Kävimme dialogista keskustelua heidän kanssaan opinnäytetyöstä, ja heidän puoleltaan nousi tarpeeksi saada keinoja tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta, joten se valikoitui lopulliseksi aiheeksemme.

Suunnitteluvaiheemme alkoi huhtikuussa 2023. Laadimme kirjallisen opinnäytetyösuunnitelman, jossa avasimme teoriapohjamme luotettavien lähteiden avulla, avasimme opinnäytetyön menetelmällisiä valintoja ja opinnäytetyön prosessia. Suunnitteluvaiheemme venyi odotettua pidemmäksi aikataulullisten haasteiden takia. Alkuperäisestä aiheestamme rajautui opinnäytetyön ulkopuolelle tunnetaidot, koska työmme olisi ollut liian laaja ja työmäärä liian suuri opinnäytetyökurssin opintopisteisiin verraten, emmekä saisi tuotosta määräraikaan mennessä valmiiksi. Suunnitteluvaiheessa saimme apua ja tukea opinnäytetyön ohjaajalta suunnitelman rakenteeseen ja aiheen rajautumiseen.

7.2 Esi- ja työstövaihe

Suunnitelmamme hyväksymisen jälkeen siirryimme esivaiheeseen. Tämän aikana lähetimme valmiin suunnitelman toimeksiantajallemme luettavaksi ja hyväksyttäväksi. Esivaiheen aikana kävimme myös toimeksiantajan toimipisteellä esittelemässä tulevaa menetelmäopasta ja kartoitimme dialogisen ryhmäkeskustelun pohjalta heidän toiveitansa opinnäytetyön tuotoksesta sekä ajatuksia tulevasta yhteistyöstä. Etenimme nopeasti työstövaiheeseen suunnitellusti marraskuussa 2023. Aluksi teimme toimeksiantosopimuksen ja tutkimuslupahakemuksen Familiarin kanssa perhetyöntekijöiden haastatteluita varten. Samalla lähetimme perhetyöntekijöille saatekirjeen (liite 1), jossa avasimme opinnäytetyömme aihetta ja kerroimme tulevasta haastattelusta. Työstövaiheessa toteutimme Familiarin työntekijöiden haastatteluita, niiden analysointia ja tarkastelua, ja työstimme menetelmäopasta ja lopullista opinnäytetyön raporttia.

Työstövaiheen alussa sovimme tapaamisen Familiarin perhetyöntekijöiden kanssa. Kävimme paikan päällä keskustelemassa opinnäytetyöstämme ja oppaastamme, ja kartoitimme työntekijöiden toiveita oppaaseen puolistrukturoidulla haastattelulla (liite 2). Familiarin perhetyöntekijöitä haastatellessa nousi esiin, kuinka paljon erilaisia perhetyön ilmiöitä kohdataan käytännön työssä. Esimerkiksi vanhempien jaksamisen ongelmat ja rajojen puuttuminen ovat yleisiä syitä hakeutua perhetyön avun piiriin. Uutena ilmiönä perhetyöntekijät mainitsivat arvottamisen sisarusten välillä. Näihin ilmiöihin työntekijät toivoivat työkaluja. Äänitimme ja litteroimme haastattelun, jotta pystyimme palaamaan siihen myöhemmin työskentelyssämme. Tämä tukee sitä, että tuotos vastaa toimeksiantajan toiveita. Lopuksi hävitimme litterointitiedoston ja äänitteen asianmukaisesti.

Haastattelun jälkeen loimme oppaan Canva-verkkosivustolla. Opas sisältää yhteensä 12 sivua, johon kuuluu menetelmien esittelyn lisäksi kansilehti sekä alkusanat. Etsimme tuotokseen työntekijöiden toiveiden mukaisia menetelmiä internetistä ja sosiaalialan kirjallisuudesta. Oppaaseen avasimme menetelmien käyttötarkoituksen, tavoitteet sekä ohjeistukset.

7.3 Tarkistus- ja viimeistelyvaihe

Tarkistusvaiheessa esittelimme ja jaoimme tuotoksen Familiarin työntekijöille. Käytimme tuotoksen esittelyn tukena diaesitystä (liite 4), jossa avasimme erikseen jokaisen menetelmän, sekä avasimme vapaamuotoisesti oppaan tekemisprosessia sekä menetelmävalintoja. Jo esitysvaiheessa saimme työyhteisöltä kiitettävää palautetta. Esimerkiksi keskustelukortit olivat työyhteisön mielestä erinomaiset ja hienosti monikäyttöiseksi suunniteltu, ja osa työntekijöistä oli jo keksinyt tietyn asiakasperheen, jonka kanssa käyttää jotain valitsemistamme menetelmistä. Koimme itse, että esitys ja tuotoksen luovutus toimeksiantajalle oli onnistunut. Paikan päällä saatu suora palaute vahvisti tunnetta siitä, että olemme luoneet onnistuneen tuotoksen.

Työyhteisön jäsenet tutustuivat oppaaseen ja kokeilivat sitä käytännössä asiakkaiden kanssa pari viikkoa, lopuksi antaen meille palautetta tuotoksen toimivuudesta ja menetelmien soveltuvuudesta perhetyöhön käytännössä. Työntekijöiden palautteet oppaasta keräsimme Google Forms-lomakehaastattelulla (liite 5). Koimme palautteen keräämisen tärkeäksi, sillä halusimme oppaamme soveltuvan mahdollisimman hyvin käytännön perhetyöhön.

Arvioimme läpi opinnäytetyöprosessimme raporttiamme ja tuotostamme reflektion, dialogin ja opinnäytetyöpäiväkirjan avulla. Lisäksi keskustelimme aktiivisesti ohjaavan opettajan kanssa. Viimeistelyvaiheessa viimeistelimme opinnäytetyön raportin.

8 Tuotos

8.1 Oppaan esittely

Tuotosta laatiessa on tärkeää, että kirjoitetut tekstit on kirjoitettu tilanteeseen sopiviksi ja kohderyhmää puhutteleviksi. Tekstiä kirjoittaessa on hyvä miettiä, miksi ja kenelle sitä kirjoitetaan; onko aihe tuttu lukijalle tai täytyykö joitain termejä avata. Tuotoksen tekstien on hyvä olla selkeitä ja ymmärrettäviä.

Tekstien lisäksi voi käyttää kuvia ja värejä, mutta on tärkeää välttää mediaelementtien ylitarjontaa. Oppaan kannessa on hyvä olla lukijaa puhutteleva otsikko. (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2022, 187–189.)

Suunnittelimme menetelmäoppaan Canva-verkkosivustolla, joka on graafisen suunnittelun verkkotyökalu. Familiarin henkilöstö toivoi oppaan olevan tiivis ja pienikokoinen, jonka menetelmät ovat helposti sovellettavissa eri tilanteissa. Työntekijät toivoivat paperiversion lisäksi sähköistä PDF-tiedostoa menetelmistä, jotta näitä olisi helppo tulostaa ja jakaa eteenpäin tarvittaessa perheen omaan käyttöön. Työntekijät eivät kokeneet tarpeelliseksi teoriaosuuksia menetelmien tueksi, joten päädyimme jättämään ne pois tuotoksesta.

Valmis tuotos on lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta tukeva menetelmäopas Familiarin perhetyöntekijöille (liite 3). Se sisältää 12 sivua, joihin sisältyvät harjoitusten lisäksi kansilehti, alkusanat sekä lähteet. Emme kokeneet sisällysluetteloa tarpeelliseksi oppaan ollessa pienimuotoinen. Pidimme oppaan ulkoasun simppeleinä, jotta menetelmät olisivat helppolukuisia ja selkeästi esillä.

Oppaassa esitellään 8 erilaista perhetyön toiminnallista menetelmää ja niiden tavoitteet, ohjeet ja tarvittavat välineet. Niiden lisäksi esittelimme yhdellä oppaan sivulla 4 matalan kynnyksen harjoitetta. Tutkimme ja kokosimme yhteen runsaasti erilaisia menetelmiä erilliseen yhteiseen tiedostoomme, josta valitsimme sopivat menetelmät lopulliseen tuotokseen. Valitsimme menetelmiä kirjallisuudesta sekä ammatillisilta nettisivustoilta. Hyödynsimme myös muiden samanhenkisiä toiminnallisia opinnäytetöitä, joissa esiteltiin materiaalipankkeja, menetelmävihkoja ja -oppaita.

Lisäksi kehitimme itse keskustelukortit (kuva 1), joiden teema mukaili haastattelussa ilmenneitä ajankohtaisia perhetyön ilmiöitä. Laadimme keskustelukortit, koska koimme, että ajankohtaisiin perhetyön ilmiöihin, kuten rooliristiriitoihin ei ollut sopivaa olemassa olevaa menetelmää. Valmistamalla itse keskustelukortit, pystyimme vaikuttamaan korttien sisältöön, jotta ne vastaisivat parhaiten työyhteisöstä ja toimeksiantajalta nousseita toiveita ja tarpeita. Kortit suunniteltiin käytettäväksi niin koko perheen kanssa kuin myös yksilötyöhön sopivaksi. Kortteihin nostimme kipeitäkin puheenaiheita, joista voi

olla haastavaa keskustella itse ääneen. Korteissa oli erillinen kokoelma avoimia lauseita, erilaisia väittämiä ja toteamia sekä kysymyksiä.

Kuva 1: Esimerkkejä keskustelukorteista.

Keskityimme oppaassa ja keskustelukorteissa erityisesti myönteisen vuorovaikutuksen lisäämiseen ja perhesuhteiden vahvistamiseen. Pyrimme kokoamaan oppaaseen sellaisia menetelmiä, jotka olisivat laajasti sovellettavissa eri perhetilanteisiin ja eri ikäryhmien kanssa. Pohdimme myös jokaisen menetelmät kohdalla, kuinka hyvin se olisi sovellettavissa, kuinka helppokäyttöinen menetelmä on ja vastaako menetelmä toimeksiantajan toiveita.

8.2 Oppaan arviointi

Kun opas oli valmis, toimitimme sen toimeksiantajalle arvioitavaksi. Esittelimme sen työyhteisölle PowerPoint-diaesityksen (liite 4) avulla avaten menetelmien valintoja paikan päällä. Lähetimme tuotoksen myös PDF-versiona heille. Pyysimme työntekijöitä kokeilemaan menetelmiä käytännössä asiakkaiden

kanssa, jonka jälkeen saimme palautetta tuotoksesta sekä sen konkreettisesta käytettävyydestä.

Palautteenkeruu tapahtui sähköisesti Google Forms -lomakehaastattelulla (liite 5). Lomakehaastattelu sisälsi neljä väittämää, joihin vastattiin 1–5-asteikolla sekä kaksi avointa kysymystä. Lomakehaastattelun lopussa oli avoin kommenttikenttä, johon sai jättää halutessaan kommentteja palautetta oppaasta tai yhteistyöstä. Lomake jaettiin työyhteisölle kaksi viikkoa oppaan käyttöön luovutuksen jälkeen, ja vastausaikaa annettiin yksi viikko. Määräaikaan mennessä lomakehaastatteluun vastasi 2 henkilöä, joka ei vastannut odotuksiamme.

Lomakehaastattelun mukaan vastaajat kokivat menetelmäoppaan sisältävän heille uusia menetelmiä ja he kokivat, että pystyvät hyödyntämään oppaan sisältämiä menetelmiä työssään täysin. Menetelmäoppaan ulkoasu koettiin selkeänä. Kokonaisuudessaan menetelmäopas vastasi toimeksiantajan ja työyhteisön odotuksia. Toinen vastaajista kehui avoimessa palautteessa, kuinka hyvin syvällisesti ja monipuolisesti menetelmiä oli koottu. Emme muokanneet tuotosta enää palautteiden jälkeen, sillä koimme tuotoksen vastanneen hyvin toimeksiantajan toiveita palautteiden perusteella.

9 Pohdinta

9.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli vahvistaa perhetyön asiakkuuden piirissä olevien perheiden välistä vuorovaikutusta ammattilaisille suunnatulla menetelmäoppaalla. Lähes poikkeuksetta, menetelmiä tulee aina soveltaa asiakkaiden omaan tilanteeseen. Tiettyä ilmiötä käsitteleviä menetelmiä voi olla harvassa eikä perhetyöntekijöillä välttämättä ole riittävästi aikaa etsiä ja kasata uutta materiaalia omaan henkilökohtaiseen ”materiaalipankkiin” asiakastyön lomassa. Toimeksiantajan palautteen perusteella olemme onnistuneet luomaan henkilöstölle menetelmäoppaan, joka oli käytännönläheinen ja tuki henkilöstöä heidän työssään perheiden kanssa. Voimme päätellä palautteesta, että

työyhteisö koki menetelmäoppaasta olevan hyötyä. Valitsemamme menetelmät edistivät perheiden sisäistä myönteistä vuorovaikutusta. Vanhemman ja lapsen välinen luottamuksellinen suhde perustuukin myönteiselle vuorovaikutukselle; lapsi tarvitsee vanhemman aikaa ja tunnetta siitä, että vanhempi iloitsee ja nauttii hänen seurastaan (Korhonen 2008; MLL 2021; Virtanen 2024). Oppaaseen valitsemamme menetelmät olivat sovellettavissa myös haastavampiin perheilmioihin, joihin ei välttämättä ole vielä tarkoituksenmukaista, yksittäistä menetelmää kehitetty. Tällaisia ilmiöitä ovat Väänäsen (2013) mukaan esimerkiksi epäselvä kommunikointi ja rooliristiriidat perheessä. Pyrimme kohdistamaan valittuja menetelmiä myös näihin ilmiöihin.

Vuorovaikutustaitojen kehittyminen alkaa heti syntymästä, jolloin lapsen perusturvallisuus muodostuu varhaisista vuorovaikutussuhteista. Useimmiten vuorovaikutuksen haasteet ilmenevät lapsen ja vanhemman kahdenvälisessä suhteessa. Joskus vuorovaikutus muovautuu puutteelliseksi, esimerkiksi jos vanhemman elämässä on paljon muita kuormittavia tekijöitä. Kun vanhempi kokee voimavaransa riittäviksi, hän pystyy huomioimaan lastaan myönteisesti ja ottamaan erilaisia vanhemmuuden työkaluja käyttöön. Tällöin lapsen ja vanhemman välinen suhde vahvistuu ja vuorovaikutuksen ristiriidat vähenevät. (Korhonen 2008; MLL 2021; Virtanen 2024.)

Opinnäytetyötä työstäessämme huomasimme, miten paljon materiaalia ja lähteitä aiheesta vuorovaikutus ja sen ongelmat löytyy. Tästä voimme päätellä, että aihe on ajankohtainen. Kuitenkin käytännön työtä tekevät työntekijät toivat puolistrukturoidussa haastattelussa ilmi, että on monia tilanteita, joihin ei löydy suoraa menetelmää tai työkalua, joten aiheeseen liittyen tarvitaan jatkuvasti lisää uusia toimivia menetelmiä. Myös opiskelumme aikana olemme huomanneet vuorovaikutuksen olevan hyvin monella kurssilla aiheena eri asiakasryhmien kanssa.

Jälkikäteen ajateltuna olisimme ehkä saaneet laajemman ja monipuolisemman kuvan perhetyön asiakasperheistä, jos olisimme jalkautuneet haastattelemaan myös perheitä menetelmäopasta varten. Ajattelimme kuitenkin, että työntekijöiden haastattelut osallistamismenetelmänä riittänevät, koska opas oli suunnattu nimenomaan ammattilaisten käyttöön. Perhetyö on liikkuvaa ja jalkautuvaa työtä, ajoittain hektistäkin. Tämän takia halusimme, että

opinnäytetyöhömmä valitsemamme arviointimenetelmä eli lomakehaastattelu on toteutettavissa itsenäisesti työntekijän vapaasti valitsemallaan ajankohdalla.

9.2 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyötä tehdessämme noudatimme Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvää tieteellistä käytäntöä eli HTK:ta. Käytännön mukaisesti tulee noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tulosten arvioinnissa. Lisäksi sovelsimme kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.)

Opinnäytetyön toteutusvaiheeseen siirtyessämme allekirjoitimme heti asiaankuuluvat toimeksiantosopimukset ja tutkimusluvut toimeksiantajan kanssa. Ennen henkilöstön osallistamista ryhmähaastatteluun olimme lähettäneet sähköpostitse työyhteisölle saatekirjeen (liite 1). Saatekirjeessä esittelimme haastattelun tarkoituksen ja tavoitteen, sekä kerroimme opinnäytetyön ja haastatteluiden aikatauluista. Toimme myös esille, että haastattelutilanne olisi luottamuksellinen eikä tietoja pystyisi yhdistämään haastatteluun osallistuviin henkilöihin. Haastattelutilanteessa ennen äänittämistä, muistutimme vielä henkilöstöä meitä koskevasta vaitiolo- ja salassapitovelvollisuudesta. Haastattelussa toimimme neutraalisti sekä annoimme jokaiselle halukkaalle mahdollisuuden vastata kysymyksiimme. Kunnioitimme kaikkien osapuolten sananvapautta.

On tärkeää, että tutkimuksen tekijä on tietoinen häntä koskevasta vaitiolo- ja salassapitovelvollisuudesta käsitellessään aineistoa (Vilkkä 2021, luku 5). Äänitimme ja litteroimme haastattelun, ja tietojen analysoinnin jälkeen poistimme tiedostot asianmukaisella tavalla. Tuotoksen arviointiin käytetyllä kyselylomakkeella kerätyt palautteet kirjattiin sellaisinaan, ja lomakkeet hävitettiin sen jälkeen, kun niitä ei tarvittu. Tietoa kerättiin vain sellaisista asioista, joita hyödynnettiin opinnäytetyön tekemisessä. Opasta esitellessä korostimme, että osallistuminen toimintaan on vapaaehtoista, ja jokainen työntekijä voi valita oppaasta itselleen sopivat tietyt menetelmät, eikä kaikkea tarvitse harjoittaa.

Teoriatietoa kerätessämme olemme huomioineet lähdekritiikin, luotettavuuden ja sen käytettävyyden. Käyttämämme lähteet tukevat toisiaan sisällöltään ja vahvistavat tiedon luotettavuutta. Olemme pyrkineet käyttämään ajantasaisinta tietoa, mitä on ollut saatavilla opinnäytetyöprosessin aikana. Perhetyöstä kirjallisuutta ei ole paljoa saatavilla, jonka vuoksi jouduimme luottamaan Järvisen lähteisiin suurimmaksi osaksi määritellesämme perhetyötä, sen prosessia ja työssä käytettäviä menetelmiä. Ohjeistusten mukaisilla lähdeviittauksilla pyrimme kunnioittamaan alkuperäisiä lähteitä. Erityisesti menetelmäoppaassa meille oli tärkeää selvittää, voiko valitsemiamme harjoituksia toteuttaa ilman erillisiä koulutuksia, tai onko menetelmissä lisenssi tai lupa, joka estäisi menetelmän liittämisen oppaaseen. Totesimme valitsemiemme menetelmien olevan luotettavista alan lähteistä, internetsivuilta, materiaaleista ja kirjallisuudesta.

Sosiaalialan ammattihenkilön on tunnistettava asiakkaan omat vahvuudet ja tuettava niiden kehittymistä sekä annettava mahdollisuus niiden käyttämiseen. Sosiaalialan työ on suhdeperustaista työtä, ja työn onnistumisen kulmakivenä voisi pitää luottamuksellisen suhteen rakentamista asiakkaan ja työntekijän välille. (Talentia 2017.) Opinnäytetyömme aihevalintamme lähtökohtana oli henkilökohtainen kiinnostuksemme luoviin ja toiminnallisiin menetelmiin, sekä mahdollisuus kehittää monipuolinen ja asiakaslähtöinen teos, joka tukee eettistä työskentelyä käytännönläheisesti. Pyrimme suunnittelemaan menetelmäoppaan, joka tukee näitä ammattieettisiä huomioita.

Toiminnan kautta voidaan tuoda näkyväksi perhedynamiikan ilmiötä ja vuorovaikutuksen erilaisia piirteitä. Hyvinvoinnin lisäämisen kautta myös perheiden osallisuuden kokemus voi vahvistua, heidän löytäessä esimerkiksi uusia vuorovaikutuskeinoja tuoda näkökulmiaan ja mielipiteitään esille. Osallisuus on toiminnassa kehittyvä tunne voimaantumisesta ja tasavertaisesta toimijuudesta. Se mahdollistaa yksilön omien valintojen tekemisen sekä epäkohtien havaitsemisen ja sanoittamisen. (Talentia 2017.)

Tätä toiminnallista opinnäytetyötä ja menetelmäopasta on ollut tekemässä kaksi henkilöä, mikä lisää luotettavuutta. Opinnäytetyön luotettavuutta lisäävät vertaisarviointi, lähdekriittisyys ja perhetyön ammattilaisten osallisuus

opinnäytetyön tuotoksen laatimiseen. Luotettavuutta heikentää molempien opinnäytetyön asianomaisten vähäinen kokemus opinnäytetyön laatimisesta, sekä vähäinen vastausprosentti palautekyselyymme.

9.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessimme aikana korostui erityisesti reflektion tärkeys. Parityönä opinnäytetyötä työstäessä pystyimme refleктоimaan keskenämme läpi koko prosessin. Opinnäytetyöprosessin aikana pääsimme käyttämään raportointitaitojamme, joita olemme hioneet koko koulutuksemme ajan. Pääsimme toteuttamaan osallistamista käytännössä toimeksiantajan kanssa. Opimme myös soveltamaan valitsemiamme tutkimusmenetelmiä, ja opinnäytetyöprosessia ohjaavaa mallia.

Osaamisemme ja tietämyksemme opinnäytetyömme keskeisestä aiheesta on kasvanut prosessin aikana todella paljon. Olemme käyneet läpi ison määrän eri teorialähteitä opinnäytetyöprosessin aikana, ja se on vahvistanut sekä osaamistamme aiheesta että tiedonhaun taitoja. Olemme kehittyneet asiakastyön menetelmien käytettävyyden arvioinnissa ja soveltamisessa. Menetelmäoppaan työstämisen myötä olemme saaneet paljon uusia asiakastyön menetelmiä omaan käyttöömme tulevaisuutta varten.

Varsinkin opinnäytetyöprosessin alussa koimme ajoittain epävarmuutta esimerkiksi siitä, olemmeko etenemässä työmme kanssa oikeaan suuntaan. Prosessin edetessä kuitenkin työn suunta alkoi selkeytyä, ja pääsimme työmme kanssa eteenpäin. Varsinkin ajoittaisina epävarmoina hetkinä työparin tuki prosessissa oli erityisen tärkeää ja arvokasta.

9.4 Hyödynnettävyys ja jatkokehittämismahdollisuudet

Opinnäytetyön aiheena vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen on äärimmäisen tärkeä ja ajankohtainen, ja sen vaikutukset voivat olla merkittäviä. Opinnäytetyön tulokset on tärkeää jakaa niille ammattilaisille, jotka työskentelevät lasten ja perheiden parissa. Tämä voisi tapahtua

esimerkiksi koulutusten kautta. Opinnäytetyömme avulla voidaan lisätä tietoisuutta vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen merkityksestä sekä tarjota käytännön työkaluja sen tukemiseksi. Erilaiset hankkeet voisivat tarjota käytännön mahdollisuuksia opinnäytetyön tulosten soveltamiseen myös perheiden parissa. Esimerkiksi voisi perustaa vertaistukiryhmiä vanhemmille, tai tarjota kouluissa välituntihetkiä, jotka keskittyvät vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. Jatkokehityksen tulisi keskittyä siihen, miten voidaan laatia käytännönläheisiä asiakastyön välineitä, jotka auttavat vanhempia ja lapsia parantamaan keskinäistä vuorovaikutustaan ammattilaisten tukemana.

Kaiken kaikkiaan vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen on aihe, joka vaatii jatkuvaa tutkimusta ja kehittämistä. Opinnäytetyön tulokset voivat toimia lähtökohtana toimijoille, jotka pyrkivät edistämään perheiden hyvinvointia ja lasten kasvua. Vuorovaikutustaitojen kehittäminen luovin ja toiminnallisien menetelmin voi tarjota monia hyötyjä perheille, joilla on vaikeuksia esimerkiksi perhedynamiikassa. Menetelmät voivat auttaa perheenjäseniä ilmaisemaan tunteitaan, tarpeitaan ja ajatuksiaan tehokkaammin. Esimerkiksi pelit ja ryhmäharjoitukset voivat auttaa perheenjäseniä oppimaan konfliktien ratkaisutaitoja, tai kuinka käsitellä erimielisyyksiä rakentavasti.

Jatkotutkimuksena perhetyön menetelmiin voisi syventyä entistä tarkemmin, keskittyen esimerkiksi johonkin tiettyyn teemaan, kuten sisarusten arvottamiseen, johon haastattelemillamme perhetyöntekijöille ei ollut tiedossa täsmämenetelmiä. Valitusta teemasta olisi mahdollista laatia kokonaan oma materiaalipankki, johon voisi lisätä laajemmin työkalujen lisäksi esimerkiksi teorian tietoa harjoitusten tueksi. Yksi mahdollinen tutkimusaihe voisi olla myös perheiden kokemukset erilaisten toiminnallisten menetelmien käytöstä.

Lähteet

- Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.
- Cavonius-Rintahaka, D. 2022. Dialogical family guidance in families with a child with neurodevelopmental disorders: implementation and outcomes. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/140266/978-952-03-2435-3.pdf>. 22.2.2024.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Familiar 2023a. Tietoa meistä. <https://familiar.fi/tietoa-meista>. 25.3.2023.
- Familiar 2023b. Avopalvelut Pohjois-Karjala. <https://familiar.fi/toimipaikat/avopalvelut-pohjois-karjala>. 25.3.2023.
- Hannonen, R. & Wahlman-Neuvonen, K. 2015. Vuorovaikutuksella on väliä – lapsen kognitiivisen kehityksen näkökulmia. Teoksessa Mankinen, K., Jokinen, I., Lintu, R. & Schulman, M. (toim.). Pikkulapsesta koululaiseksi: psykodynaaminen näkökulma tunne-elämän ja ihmissuhteiden kehitykseen. Helsinki: Therapie-säätiö.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karhapää, J. & Kesseli, V. 2019. Yhteisiä askeleita -menetelmäopas lapsen ja vanhemman välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosionomi AMK. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/171540/Karhap%C3%A4%C3%A4_Kesseli_Opinn%C3%A4ytety%C3%B6.pdf. 8.5.2023.
- Korhonen, S. 2008. Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen: Vuorovaikutusleikkioppaan käyttö kasvatusneuvonnan ja -ohjauksen välineenä. <https://iloavanhemmuuteen.fi/data/documents/iloavanhemmuuteen.pdf>. 6.3.2024.
- Korhonen, S. 2018. Monitoimijaisen perhetyön mallin kehittäminen. Savonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/157092/Korhonen_S_atu.pdf. 31.10.2023.
- Kostamo, Airaksinen & Vilkkä. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi – opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Tallinna: AS Printon.
- Kvick, K. 2022. Vanhemmuuden tukeminen Kannustava vuorovaikutus-ohjelman avulla – vanhempien näkökulma. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/28543/urn_nbn_fi_uef-20221265.pdf. 8.5.2023.
- Kälkäjä, R. & Rentola, M. 2021. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen – menetelmäopas perhekuntoutukseen. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosionomi AMK, diakoniatyö. Opinnäytetyö.

- <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/493224/Opinn%c3%a4ytety%c3%b6%2c%20K%c3%a4lk%c3%a4j%c3%a4%20ja%20Rentola.pdf>. 8.5.2023.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2021. Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/>. 6.3.2024.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2023a. Rajojen asettaminen lapselle. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/rajojen-asettaminen-lapselle/>. 22.2.2024.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2023b. Vanhempi asettaa rajat lapselle. <https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkeja-lapsiperheen-arkeen/lapsion-uhmaissa/vanhempi-asettaa-rajat-lapselle/>. 8.1.2024.
- Mutanen, A. 2024. Aikuinen määrää. Helsingin Sanomat. 5.2.2024. <https://www.hs.fi/tiede/art-2000010126281.html>. 22.2.2024.
- NäeNepsy. 2024. Tietoa kaikille nepsy-piirteistä. <https://naenepsy.fi/tietoa/tietoa-kaikille-nepsyille/>. 8.1.2024.
- Piippo, S., Syvänen, K. & Tikkamäki, S. 2022. Yhteistoiminnallisesti ja dialogisesti kehittämässä. Teoksessa Kolehmainen, R., Piippo, S. & Syvänen, S. (toim.). Dialoginen toimintatapa. SoteDialogit-hankkeen kehittämisopas työyhteisöille. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/143821/978-952-03-2637-1.pdf>. Tampereen yliopisto – Työraportteja 114/2022. Joensuu: Punamusta Oy, 7–17. 13.10.2023.
- Pohjolainen, A. 2019. Julkista lastensuojelun perhetyötä yksityiskodissa. Jyväskylän yliopisto. Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Pro Gradu-tutkielma. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60843/Pohjolainen_Au li_screen.pdf. 31.10.2023.
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Tampere: Turun ammattikorkeakoulu.
- Shrira, I. 2009. When Parents Play Favorites. Psychology Today. 10.1.2009. Blogi. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-narcissus-in-all-us/200901/when-parents-play-favorites?amp>. 8.1.2024.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Talentia. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>. 31.10.2023
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Perhetyö. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>. 28.3.2023.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Perhetyö ja tehostettu perhetyö. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo-ja-tehostettu-perhetyo>. 28.03.2024
- Trogen, T. 2020. Positiivinen kasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Trogen, T. 2021. Ilo olla yhdessä: positiivisen vanhemmuuden voima. Helsinki: Kirjapaja.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>. 7.9.2023.
- Unicef. 2023. Lapsen oikeuksien sopimus. <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>. 8.5.2023.
- Valtonen, A. 2005. Ryhmäkeskustelut – Millainen metodi? Teoksessa Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.). Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 223–241.
- Vilén, M., Toivanen, R., Tapio, N. & Seppänen, P. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä: menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja
- Vilka, H. 2020. Akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen opas. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Virtanen, J. 2024. Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus. https://bin.yhdistysavain.fi/1600364/wOR8QbXXfGwA40L5hI120Vr4pl/Jaatinen_luento_varhainen_vuorovaikutus.pdf. 6.3.2024.
- Väisänen, A. 2023. ”Mielipidettä voi kysyä lapselta, mutta rajojen asettaminen kuuluu aikuiselle”, toteaa OAJ:n asiantuntija itsekkäiksi oppineista lapsista. YLE. <https://yle.fi/a/74-20058586>. 7.2.2024.
- Väänänen, R. 2013. Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/12718/urn_isbn_978-952-61-1271-8.pdf. 7.2.2024.
- Yliruka, L. 2006. Kuvastin. Reflektiivinen itse- ja vertaisarviointimenetelmä sosiaalityössä. Helsinki: Valopaino Oy.

Saatekirje

Saatekirje Familiarin perhetyön henkilöstölle

Hei perhetyön ammattilainen!

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijat Miila Bamberg ja Mira Parviainen Karelia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukemisesta perhetyön piirissä. Tuotoksenamme syntyy konkreettinen menetelmäopas työyhteisön käyttöön.

Haluaisimme osallistaa teitä perhetyön työntekijöitä haastatteluun. Näin saisimme tietoomme, mitä teidän mielestänne olisi tärkeää ottaa huomioon menetelmäopasta kootessa, ja millaisia menetelmiä toivoisitte oppaan sisältävän. Ajatuksenamme olisi toteuttaa haastatteluita alkuvuodesta 2024 joko etäyhteydellä tai paikan päällä resurssienne puitteissa.

Haastatteluista saamiamme tietoja käytämme vain menetelmäoppaan luomisen tukena. Haastattelut ovat luottamuksellisia, eikä yksittäistä vastaajaa voi tunnistaa valmiista tuotoksesta. Jokaisen näkemys on tärkeä, joten toivomme aktiivista sekä avointa keskustelua aiheesta. Tarkoituksenamme on, että opinnäytetyömme tuotos olisi valmis keväällä 2024, jolloin esittelemme ja ohjaamme sen käyttöä työyhteisölle. Valmiista tuotoksesta tulemme järjestämään lomakekyselyn, jossa arvioitte oppaan soveltuvuutta ja onnistuneisuutta käytännössä.

Yhteistyötä odottaen,

Miila ja Mira.

Haastattelurunko

Tapaaminen Familiarin toimitiloissa 5.12.2023.

Tapaaminen äänitetään, varmistetaan osallistujilta onko äänitys ok. Kerrotaan, että äänitteet tuhotaan opinnäytetyössä hyödyntämisen jälkeen. Haastattelut ovat anonyymeja.

1. Esitellään opinnäytetyö: menetelmäopas lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemiseen, perhetyöntekijöiden käyttöön.
2. Mitä olisi tärkeää ottaa huomioon oppaassa niin asiakkaita kuin työn luonnetta ajatellen?
3. Onko tullut vastaan tilanteita, joihin toivoisitte jotain tiettyä työkalua tai menetelmää, joka olisi hyvä sisällyttää oppaaseen?
4. Millaisia ilmiöitä olette havainneet perheiden sisäisessä vuorovaikutuksessa?
5. Toiveita menetelmäoppaasta, millaista sisältöä, ulkoasuun liittyen jotain?
6. Jatkon aikataulujen läpikäynti: keväällä oppaan esittely paikan päällä, parin viikon käytön jälkeen palautteiden kerääminen kyselylomakkeella.

Menetelmäopas

LÄHTEET:

Keskustelukortit: Mira Parviainen ja Miila Bamberg
Mitä oikeasti tarvitsen?: Jutta Könönen ja Diana Seppälä,
 Taidelähtöisten työmenetelmien opas ammatilliseen
 tukihenkilötyöhön

Perhelaatikko: Ensi- ja turvakotien liitto

Perhepäiväkirja: Hannele Häyhä, Hus pois tylsyyks-blogi

Positiivisuuden puu: Viitottu rakkaus

Janatyöskentely: Julia Kosonen ja Jukka-Pekka Länsikylä,
 Voimavara- ja ratkaisukeskeinen menetelmäopas perheiden
 kanssa työskentelyn tueksi

Kuormitusmittari: Mielenterveystalo

Temperamenttiteemi: MIELI Suomen mielenterveys Ry

KUVAT:

Canva, Pixabay

Menetelmäopas lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi

PERHETYÖNTEKIJÖILLE

familiar
Karelia
ammattikorkeakoulu

Hei, perhetyöntekijä!

Osana toiminnallista opinnäytetyötä olemme luoneet menetelmäoppaan perhetyöntekijöille lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Olemme pyrkineet kokoamaan oppaaseen menetelmiä, jotka ovat monikäyttöisiä ja niitä pystyisi soveltamaan useammassa tilanteessa. Olemme erityisesti halunneet tässä oppaassa keskittyä myönteisen vuorovaikutuksen lisäämiseen, ja kannustamme luovaan toimintaan.

Opas sisältää yhteensä 8 menetelmää ja niiden ohjeistukset. Erillisenä tiedostona teille jaetaan lisäksi keskustelukortit, jotka voi halutessaan tulostaa, laminoida ja leikata käyttöön.

Menetelmäoppaan tehtävät ovat tarkoitettu tehtäviksi yhdessä ammattihenkilöiden kanssa. Perhe voi myös tehdä osan tehtävistä itsenäisesti ammattihenkilön harkinnan mukaan.

Toiminnan täyteisiä hetkiä perheiden parissa!
Mira ja Miila

TEMPERAMENTTITOTEEMI

TAVOITE:

Omien ja toisten temperamentti- ja tunteiden tunnistaminen ja ymmärtäminen, erilaisten persoonien ymmärtäminen.

OHJEET:

Harjoituksen eläinparit kuvaavat yhden luonteenpiirteen eri puolia, esim. tunteellinen-kylmäpäinen, tai sopeutuva-tavoilleen uskollinen. Tehtävänä on arvioida, sopiiko eläimen kuvaus itseän. Eläinten joukosta voi etsiä jokaisen itseään kuvaavan piirteen. Piirteet väritetään, leikataan ja liimataan ikiomaksi toteemipalauksi.

Harjoitus sopii lapsille ja nuorille. Aikuinen voi osallistua tehtävään esimerkiksi auttamalla lasta tunnistamaan omia luonteenpiirteitään.

TARVITAVAT VÄLINEET:

Värikynät, sakset, liimaa

Tulostettava materiaali: mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/temperamenttiteemi-tehtava-koululaisille/

KESKUSTELUKORTIT

TAVOITE:

Keskusteluhyteyksien avaaminen ja puheeksiotto; perhetilanteen sekä oman roolin pohtiminen, vuorovaikutuksen tukeminen ja vahvistaminen.

OHJEET:

Nämä kortit soveltuvat niin yksilö- kuin ryhmätyöskentelyyn, ja ne on suunniteltu vanhempien, lasten tai koko perheen kanssa yhdessä käytettäväksi. Korteissa on erilaisia toteamia, sekä avoimia lauseita, joita asiakas voi jatkaa omaan tilanteeseen sopien. Osallistujat voivat esimerkiksi poimia itselleen sopivat kortit, ja jokaiselle annetaan tilaisuus kertoa valitsemistaan korteista osallistujan halutessa.

Ohjaajan kannattaa tutustua kortteihin ensin itse ja käydä kortit läpi ennen tapaamista, ja valita sieltä esimerkiksi perheen tilanteeseen tai osallistujan ikäluokkaan sopivat kortit, joita keskustellessa käytetään. Ohjaajalla on hyvä olla valmiiksi mietittyjä avoimia apukysymyksiä!

TARVITTAVAT VÄLINEET:

Keskustelukortit. Nämä on hyvä laminoida, jotta kestää käyttöä!

JANATYÖSKENTELY

TAVOITE:

Perheen nykytilanteen konkretisointi, muutosprosessin tavoitteiden kartoittaminen.

OHJEET:

Piirretään 2 janaa, jotka molemmat numeroidaan asteikoille 1-10. 1 osoittaa ei huolenaihetta, 10 tarkoittaa isoa huolta.

Työskentelyn avulla voidaan määritellä asiakasperheen haasteiden nykytilannetta, sekä kartoittaa, missä kohtaa janalla perheenjäsenet haluaisivat olla heidän ongelmansa kanssa.

Ensimmäisellä janalla arvioidaan, millainen perheen nykytilanne on. Toiselle janalle asetetaan tavoite, jota kohti perhe työskentelee yhdessä ratkaistakseen ongelman.

Janatyöskentelyssä on oleellista käydä perheen kanssa keskustelua siitä, miten mahdollisiin tavoitteisiin voitaisiin päästä.

TARVITTAVAT VÄLINEET:

Paperia ja kynä.

KUORMITUSMITTARI

TAVOITE:

Lasta kuormittavien tekijöiden tunnistaminen, kuormitusta lisäävien ja laskevien tekijöiden tunnistaminen. Tekijöiden konkreettiseksi tekeminen helpottaa asioiden muuttamista.

OHJEET:

Pohtikaa lapsen kanssa, millaiset asiat aiheuttavat hänelle kuormitusta päivän aikana. Kuormittavaa oloa voi kuvata lapselle esimerkiksi epämurkavaksi tai inhottavaksi oloksi. Pohtikaa sitten mitkä tekijät lisäävät ja vähentävät hänen kuormitustaan arjessa. Tekijät voi kirjata paperille. Alle on listattu esimerkkejä tekijöistä.

Kuormitusta lisääviä tekijöitä	Kuormitusta vähentäviä tekijöitä
• kirkkat valot	• kotona oleminen
• kovat äänet	• omassa huoneessa oleminen
• tuoksut ja tunteukset	• hiljaisuus
• ihmispaljous	• mieleinen tekeminen
• yllätykset	• musiikin kuuntelu
• rutiinien muutokset	

Harjoituksen jälkeen voi miettiä vanhemman ja lapsen kanssa yhdessä, millaiset konkreettiset muutokset arjessa vähentäisivät lapsen kuormitusta. Harjoituksen avulla lapsi voi oppia kertomaan kuormituksestaan itse.

TARVITTAVAT VÄLINEET:

Kynä, paperia

MATALAN KYNNYKSEN HARJOITTEITA

Yhteisen taideteoksen tekeminen: Yhteiset projektit vahvistavat yhteistyötä. Taideteokselle voi asettaa "säännöt", esim. jokainen maalaa tietyllä värillä, näin lapsi oppii luovan menetelmän kautta sääntöjen noudattamista.

Vanhemman "vahvista hyvää"-harjoitus: Tee harjoitus viikon ajan joka päivä. Kirjoita ylös hyvät vuorovaikutushetket lapsesi kanssa, kuvaile miltä onnistuminen tuntui. Muista antaa myös lapsellesi myönteistä palautetta onnistumisista.

Satuhieronta: Käytännössä satuhieronta on tarinoiden, satujen ja lorujen yhdistämistä myönteiseen kosketukseen. Satuhieronta on ollut kehuttu apu esimerkiksi lapsen nukahtamiseen ja unen laadun parantamiseen, pelkojen ja ahdistuksen lievittämiseen sekä lapsen ja aikuisen välisen yhteyden sekä luottamuksen vahvistamiseen. Vinkkejä erilaisiin tarinoinhin löytyy esimerkiksi viralliselta satuhieronta.fi-sivustolta.

Tarvekortit: Tarvekorttien avulla voi tunnistaa tunteiden takana olevia tarpeita. Tulosta kortit käyttöön osoitteesta: ellipsi.me/tarve-kortit

PERHELAATIKKO**TAVOITE:**

Oman perheen kuvaaminen visuaalisesti, perheen pohtiminen eri kanteilta.

OHJEET:

Ensin koristellaan laatikon ulkopuoli. Neuvotaan leikkaamaan lehdistä kuvia ja tekstejä, joiden oletetaan kuvaavan omaa perhettä ja sitä, miltä perhe näyttää ulkopuolisille. Tämän jälkeen pyydetään leikkaamaan kuvia ja tekstejä kuvaamaan sitä, millainen perhe oikeasti on, ja millaista arki on tyyppillisesti. Näillä koristellaan laatikon sisäpuoli. Sisäpuolta ei ole pakko näyttää muille.

TARVITTAVAT VÄLINEET:

Laatikko, lehtiä, sakset, liimaa

PERHEPÄIVÄKIRJA**TAVOITE:**

Vuorovaikutussuhteiden syventäminen, hyvän huomaaminen toisessa. Vanhemman kanssa yksilötöyönä menetelmän avulla voidaan hahmottaa vanhemmuuden vahvuuksia.

OHJEET:

Tämä menetelmä on suunniteltu ensisijaisesti vanhemman ja lapsen yhteiseksi tekemiseksi. Sitä voi hyödyntää vanhemman kanssa yksilökohtaisesti havainnoimaan vanhemmuutta.

Perhe voi tehdä päiväkirjasta oman näköisensä. Vanhempi ja lapsi voivat lisätä muistoja, piirustuksia ja lyhyitä kirjoituksia päivän tapahtumista esim. lapsen näkökulmasta. Lapsi voi myös itse ehdottaa, mitä itselle tärkeitä asioita haluaisi päiväkirjaan ylös. Vanhemman tehtävä kirjurina on huolehtia, että lapset ovat tasavertaisesti ja myönteisessä valossa esillä päiväkirjan sisällössä. Tekstejä voi lukea lasten kanssa yhdessä jälkikäteen ja muistella menneitä sekä verrata tilanteita nykyhetkeen. Päiväkirjan avulla voi seurata, onko perheen ylös kirjaamat toiveet ja haaveet toteutuneet.

TARVITTAVAT VÄLINEET:

Vihko ja kynä

POSITIIVISUUDEN PUU**TAVOITE:**

Positiivisen vuorovaikutuksen lisääminen, yhteisen tekemisen lisääminen, lapsen minäpystyvyyden ja vahvuuksien tukeminen, lapsen ja vanhemman lähentäminen.

OHJEET:

Piirrä tai tulosta puu ja omenoita puuhun laitettavaksi. Vanhempi kirjoittaa omenaon jonkun positiivisen asian, esimerkiksi keuhun, onnistumisen tai vahvuuden lapsesta, sanoo sen lapselle ääneen ja kiinnittää omenan puuhun.

Harjoitus voi olla koko perheen pysähtymishetki, ja siitä voidaan muodostaa rutiininomainen mukava yhteinen tekeminen esimerkiksi joka ilta.

TARVITTAVAT VÄLINEET:

Laatikko, lehtiä, sakset, liimaa

MITÄ OIKEASTI TARVITSEN?**TAVOITE:**

Omien tarpeiden tunnistaminen, ulkopuolelta tulevien vaatimusten ja paineiden vaikutusten hahmottaminen ja erottaminen, itsetuntemuksen vahvistaminen, elämäntilanteen hahmottaminen.

OHJEET:

Jaetaan paperi viivalla kahteen puoliskoon. Maalataan tai piirretään toiselle puoliskolle asioita, joita ei tarvitse elämäänsä ja toiselle puolelle niitä asioita, joita kokee tarvitsevansa ja jotka ovat henkilölle tärkeitä elämässä. Työn ollessa valmis voidaan yhdessä tarkastella työtä ja siihen liittyviä merkityksiä.

Harjoitus soveltuu kaikenikäisille lapsille, nuorille ja aikuisille. Harjoitus sopii erityisesti heille, joilla on haasteita elämän suunnan kanssa tai jotka kokevat ulkopuolelta tulevaa itselleen haitallista painostusta esim. kaveripiiristä tai kumppanilta.

TARVITTAVAT VÄLINEET:

Paperia, kyniä, maalaustarvikkeet

Menetelmäoppaan esittely työyhteisölle -diasarja

Keskustelukortit

Laadimme itse keskustelukortit, jotka on tarkoitettu keskusteluyhteyksien avaamiseen perheen sisällä. Niiden avulla voi ottaa puheeksi hankalia ja arkoja asioita. Ne voivat auttaa pohtimaan omaa perhetilannetta ja roolia perheessä. Kortit jaetaan teille pdf-tiedostona, ja yksi pakka annetaan valmiiksi tulostettuna ja laminoituna käyttöön.

Mitä oikeasti tarvitsen?

Mitä oikeasti tarvitsen-harjoitus auttaa omien tarpeiden tunnistamisessa. Sen avulla voi hahmottaa erilaisten ulkopuolelta tulevien vaatimusten ja paineiden vaikutusta itseensä. Se voi vahvistaa itsetuntemusta ja helpottaa elämäntilanteen hahmottamista. Harjoitus sopii kaikenikäisille, erityisesti heille, joilla on haasteita elämänsuunnan kanssa.

Perhelaatikko

Perhelaatikon tarkoitus on kuvata omaa perhettä visuaalisesti laatikon muodossa. Visuaalinen kuvaus auttaa perhetilanteen pohtimista eri kanteilta.

Perhepäiväkirja

Perhepäiväkirjan tavoitteena on vuorovaikutussuhteiden syventäminen ja hyvän huomaaminen toisessa. Menetelmä on suunnattu ensisijaisesti perheen yhteiseksi tekemiseksi, mutta sitä voi käyttää myös vanhemman kanssa yksilötyönä apuna vanhemmuuden vahvuuksien hahmottamisessa. Tarkoituksena on kirjoittaa päivittäin päiväkirjaan päivän tapahtumista ja onnistumisista perheen kanssa yhdessä. Muistoihin on mukava palata jälkikäteen.

Positiivisuuden puu

Positiivisuuden puu-menetelmän tarkoituksena on positiivisen vuorovaikutuksen ja yhteisen tekemisen lisääminen. Sen avulla voi vahvistaa lapsen minäpystyvyyttä ja vahvuuksia. Menetelmästä voi muodostua koko perheen mukava pysäytymishetki, esimerkiksi joka ilta.

Janatyöskentely

<i>nykytilanne</i>									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>ei huolta</i>							<i>suuri huoli</i>		
<i>tulevaisuus</i>									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Janatyöskentelyn numeroarvion avulla mietitään perheen nykytilannetta sekä pohditaan, miten edetään ratkaistaksemme perheen ongelma. Tavoitteena on yhdessä perheen kanssa pohtia huolenaiheen laajuutta ja vaikuttavuutta, sekä asettaa yhteinen päämäärä tulevaisuuteen, jota kohti työskennellään.

Kuormitusmittari

Kuormitusmittari auttaa tunnistamaan lasta kuormittavia tekijöitä, ja kuormitusta lisääviä ja laskevia tekijöitä. Tekijöiden tunnistaminen ja ylös kirjaaminen konkreettisesti voi auttaa arjen muovaamisessa. Tämä menetelmä sopii erityisesti nepsy-lapsille, jotka kokevat arjessa paljon kuormitusta.

Temperamenttiteemi

Temperamenttiteemin avulla voidaan tunnistaa omia temperamentti-piirteitä ja oppia ymmärtämään niitä. Harjoitus sopii kaikenikäisille lapsille ja nuorille, erityisesti nepsy-lapsille. Menetelmää varten löytyy tulostettavaa materiaalia oppaassa mainitusta osoitteesta.

Arviointi- vaihe

Tulemme jakamaan teille kyselylomakkeen, johon toivomme palautetta oppaan käytettävyydestä ja soveltuvuudesta asiakkaiden kanssa. Kyselylomake lähetetään teille 4.3.

Kysely on tiivis, eikä vaadi paljoa aikaa.

Toivomme vastauksia 10.3. mennessä!

Palautekysely

Palautekysely menetelmäoppaasta

Olet nyt kokeillut menetelmäopastamme käytännössä parin viikon ajan. Tässä kyselyssä keräämme palautetta oppaasta ja sen käytöstä. Alussa esitämme muutaman väittämän, joihin voit valita vastauksesi asteikolla 1-5. Kyselyn lopussa on muutama avoin kysymys, ja tilaa vapaalle sanalle. Kiitos jo etukäteen vastauksistasi! Terkuin sosionomiopiskelijat Miila ja Mira.

Menetelmäopas sisälsi minulle uusia menetelmiä *

	1	2	3	4	5	
Eri mieltä	☐	☐	☐	☐	☐	Samaa mieltä

Voin hyödyntää menetelmäopasta työssäni *

	1	2	3	4	5	
Eri mieltä	☐	☐	☐	☐	☐	Samaa mieltä

Menetelmäoppaan ulkoasu on selkeä *

	1	2	3	4	5	
Eri mieltä	☐	☐	☐	☐	☐	Samaa mieltä

Menetelmäopas vastaa odotuksiani *

	1	2	3	4	5	
Eri mieltä	☐	☐	☐	☐	☐	Samaa mieltä

Mikä on mielestäsi hyvää oppaassa?

Pitkä vastausteksti
.....

Mitä kehitettävää oppaassa on?

Pitkä vastausteksti
.....

Vapaat kommentit ja palautteet oppaasta

Pitkä vastausteksti
.....

Kiitos vastauksistasi ja ihanaa kevään odotusta!

Kuvaus (valinnainen)